

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NO. 40.

A FELS. R. TSÁSZARNAK ÉS A KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMEBŐL.

*Költ: Bétsben Pénteken Novembernek 15-ik napján,
1799-ik. esztendőben.*

Német Ország.

Két Prussziai Birodalombeli születésű katona,
a' kik néhány esztendővel ennekelötte a' Fran-
cziákhoz által szöktek, és *Bonaparte* fő vezérrel
együtt *Egyiptomba* menvén, ottan és *Siriában* sok
hadi történetekben jelen voltak, 's végtére *St.*
Jean d'Acres mellett Török fogságba esvén, a' több
fogoly Francziákkal együtt *Konstantinápolyba*
vitettek; ne hogy rajtok is az a' szerentsétlen-
ség történyen, a' melly történt vala a' fogoly
Francziákon, az az, hogy nékiek is el ne metz-
zettelessenek az orrok és a' füleik, a' *Konstanti-*

R r

nápolyban lévő Prusszus követhet folyamodtak, a' ki is őket a' Fényes Portától reclamálván szabadtságba helyhezette, 's passusa mellett *Berlinbe* küldötte azon biztatással, hogy ők is bé vagynak azon közönséges amnekiába foglaltatva, a' melyet a' Fels. Prussziai Király nemrégiben a' szökött katonákra nézve közönségessé tett. Tulajdonképen a' Götz Generális regementjéhez tartozanak; de mivel igen sok viszonytagságokat szenvedtek Egyiptomban, a' Fels. Király kegyelméből fel szabadítottak a' katonai szolgálat alól. — Ez a' két katona igen sokat beszélt az Egyiptomi és Siriai dolgokról, és a' kikhez *Berlinben* mentek, mindenütt jól ettek, ittak, és pénz is meg ajándékoztattak.

Károly Kir. fő herczegnek hadi fő kvártélyá még most is *Donefchingában* vagon, már most nehéz is volna *Helvetiában* a' hadi operatiót folytatni, mert hamar bé közzönt oda *Bruma* uram melynek minden hegyei tele vagynak már hóval; e' mellett magoktak a' szegény lakosoknak sints mit enniek, nem hogy az *Austriai* számos hadi népnek adhatnának kenyeret. Azomban olly lineában fekszenek a' *Svéviai* kerületben az *Austriai* gyalog és lovas seregek, a' melyet nem egy könnyen lehetne *Masséna* Generálisnak által rontani.

Azonban ímitt amott még most is történnek némely apró csaták a' Cs. Kir. és a' *Francia* forporoztok közt, a' melyekben hol az egyik, hol a' másik résznek kedvez a' szerentse ilyen affizonya.

Valamint a' *Svéviai*, úgy a' *Frankóniai* kerületben is fegyverbe öltöztek a' parasztok, 's magok is védelmezni igyekeznek az ellenség ellen honnyaikat. — A' Fels. *Austriai* Házhoz tartozó

Brisgovillában 40000 nőtelen; és 30000 házasság és gyermekek férfiak mondatnak fegyvert fogattatnak lenni. — A' *Speffarti, Schwartzwaldi és Odenwaldi* tartományokban sok ezrekre szaporított az illy fegyvert fogott parasztoknak a' számok, a' kik minthogy minden szegét lyukát esmérők házájoknak sok kart tesznek a' Fránziáknak; hanem ezek is gyakran bosszút állanak magokért; s egész helységeket ki predálnak 's fel éggetnek a' nevezett tartományokban. —

A' múlt *Octobernek 31-ik* napján Svéviának *Heilbronn* nevezetű *Imperialis* szabad városába is bé *Recht* / *Conciliá*, versjabb *Lilienthal* / *Concilium* 's requisitiót vetettek arra, mellyeket ki nem fizethetvén a' lakosok; egynéhány személyt vittek el zálogul a' tehetősebb kereskedők között. — *Manheim* városától 800000 livert kívántak, más Svéviai Kerületbeli városokban is hol többet, hol kevesebbet.

Francia Respublika:

Napnyugoti Fr. Országának *Manis* nevű városában 500000 livert predáltak el az oda bément *Chouansok* (*Suansok*) — Hirtelen lett meg szaporodásoknak; és ki terjedéseknek kiváltképen való oka e' lehet; mivel az Anglusoknak északi *Hollandiába* lett ki szállások után; minden ottan volt republikánusi hadi seregek *amada* küldettek. — Most már 40000 főből álló armada küldetett ellenek *Moreau* Generális vezérlése alatt; a' ki önnön maga is azon tartományokban születettvén és nevedvén fel; jól esmérők azoknak fekvését.

Az úgy nevezett *Ami des lois*; az az; a' törvényeknek barátja; nevű Párisi közönséges újság levél illyetén módon fesszi le a' *Wendei Chouansok*kat:

„Ezek, *ugymond*, emigransokból, békételen papokból, a' tömlöczökből ki szökött gonofztévökből, külföldiekből, Fr. dezertorokból, Fr. Jogságra esett ellenségekből, concriptusokból és tsapongó emberekből állanak, kiknek hat 's hét ezerre megyen a' számok, és lovasok is vagynak közöttök. Igen jól vagynak fel fegyverkezettelve, mind eleségek, mind munitiójok elegendő vagyon, semmi nélkül nem szökölködnek, mindent, a' mire szükségeket vagyon, szolgáltatnak nékiek a' haza árulók. Mintegy egy hónappal ennekelötte a' Respublika fegyveres tarából is 14000 töltés puska, és egy rakott füzékér fegyver lopatott ki számokra; hanem az utólsóbbat el nem vihették. — A' midön valamelly falut, várost, 's kastélyt akar-
 nak ki prédálni, vagy midön a' republikanusi tiszttviselőket igyekeznek meg öldösni, 50—200 an is öszve ütök magokat. — Ha ide, vagy amoda marsiroznak, az Uraság kastelyaikba; ha kastelyokra nem találhatnak, a' tehetős fausiak házaikba szállanak bé, 3. 4. ökröt is le vágnak, jól esznek, jól isznak, 's tovább mennek, és minnekelötte szélylyel öszlanának, lopnak, prédálnak, 's öldösnek. — Leg gonofzabbak azok, a' kik Andegavium *Angers* nevü városának környékén lappangonak. Jaj azoknak a' helységeknek, és személyeknek, a' kik minden vezér nélkül lévő Chouansoknak kezekbe esnek. Ki beszélhetetlen károkat okoznak a' hazának. — Egy Decas se múlik el, a' mellyben több 's kevesebb embert meg ne ölnének! a' republicanusok közzül; meg akadályoztatyttyák a' törvényeknek bé töltését, és a' közönséges adónak bé szedetését, el prédállják a' helységeknek kasszáit, a' postákat és leveleket el fogdoszják, a' nállok találtatott pénzt el rabolják, meg fosztyák, 's meg öldösik az úton járokat, a' nemzeti gárdistákat, sok ezer katonákat és polgárokat el idegenitének a' Respublikától s. a. t.“

„Ezek a' veszedelmes emberek October 17-ik napját követett éjjel, igen sűrű köd lévén, *Nantes* városába bé lopódtak *Dantille*, *Tallmon*, és *Chatillon* vezérjeikkel együtt; 's leg elsöben is fel törték a' tömlöztöket, ki bortságtatták az azokban ült rojalistákat engedellen papokat Ezen kiáltozások által: *Éllyen*, *Ellyen a' Király*, a' lakosokat álmaikból fel verték, a' kik mingyárt meg vonván a' láрма harangokat, 's kifüttetvén a' jelt adó ágyúkat, fegyvert kaptak, öfzve tsaptak a' *Chouansokkal* az útzákon, 's két óráig tartott véres viaskodások után ki úztek öket a' városból, a' hol se fegyvert, se munitiót, sem pénzt nem prédálhattak. Mind a' két részről számosan veztek el. —

Bonaparte fő vezérnek visitáját avágy látogatását, egymás után mind az öt *Director* vizsgálta fizette. — *October 27-ik* napján, *Gohier* a' *Directoriumnak* mostani előülője ötet gazdagon megvendéglette. Ebben a' vendégségben sokat tudakozódott, de keveset felelt a' nevezett fő vezér. A' többi közt azt tudakozta tölle egy valaki: mitsoda tsudálkozásra méltó dolgot találtak az *Egyiptombeliek* a' *Francziákon*? Magam is ilyen kérdést tettem, úgymond, egy *Imám*, az az, *Mahometanus* pap eibe, mellyre azt felelte, hogy *leg inkább tsudálkoztak azon, hogy a' Francziák esznek és isznak egyszermind. Most már magok az Egyiptombeliek is így tselekesznek.* — Azt is említette *Bonaparte*, hogy a' vele *Egyiptomból* *Fr. Országba* jött ifjú *Mamelukok* közül egyik, kinek az ö betses jószágaival együtt néhány bútorát és pénzet a' *Fréjus* és *Páris* közt való utén a' haramják el prédáltak, ezt lobbantotta volna szemére: *Te, úgymond, minket meg tsaltal, a' midön azt mondottad, hogy Fr. Országban semmi Beduinok* nívtsenek (Olly *Arábiai* vad emberek, a' kik tsak tsupán tolvajságból élnek) ho-

lott azok, a' kik a' Te és az én jószágomat el
prédálták, valóságos *Beduinusok* voltak,"

Két szakadást mondonak most lenni a' Directoriumban; az *elsőben*, vagyon *Sieyes* és *Barras*; a' *másodikban* *Gohier* és *Moulins*; *Roger-Ducos* hasonló *Lareveillere-Lepaux* Ex-Directorhoz, a' ki sem az egyik, sem a' másik részre nem hajlott, hanem a' voksolásban vagy ehez, vagy ama rész mellé állott. — *Bonaparte* fő vezér testvér öttse *Bonaparte Luciannal* együtt *Sieyes* Directortól idegennek lenni mondatnak; de ezt azon okból nem lehet hinni, mivel a' mint néhány *Párisi* magános levelek beszélik, *Bonaparte* fő vezérrel még *Egyiptomban* is levelezett, és ő sürgette az ő *Francia Országba* lett vissza térését,

Egy *Párisi* közönséges újság levél ekként fejezi ki magát: Gyakorta volt, *ugymond*, arról szó, hogy egészen el kell az *Angliai Kormány*-széket törteni, másként lehetetlen leszen a' *Fr. Respublikának* bátorságban és tsendességben élni. Jó volna, ha ezen véget el lehetne érni; de sokkal könnyebb azt ki mondani mint eszközölni. — Sokkal jobb volna *Angliával* békefégre lépni, de olly békefégre, a' melly mind a' *Francia*, mind a' *Batava Respublikára* nézve hasznos és ditsőfféges lenne. — Az illyetén feltételek mellett való békeféget mindennek eleibe lehetne tenni. — A' *bolzuállás* rossz tanácsadó, nem is illik egy olly nagy és okos nemzethez, mint a' minémű a' *Fr. nemzet*, kívánságával is ellenkezik. — *Párisban* sokan ótsárollyák *Brüne* Generalist, hogy ő ditsőffégesebb azért, *capitulációra* nem lépett a' *Yorki* herczeggel. Mások helybe hagyják tselekedetét azzal a' meg jegyzéssel, hogy ha ő magosabb hangon beszélt volna a' nevezett herczeggel, egész *északi Hollandia* el

boritatott volna a' viz által. — *Brüne Generalis* nem kíván más meg jutalmaztatást a' Belgáktól, hanem hogy egészen montirozzák fel az alatta lévő Fr. ármádiát. — — — Ezen *Generalis* vezér felől azt irták némellyek ennekelötte két elz- tendővel, a' midön ő még Helvéziában lett volna, hogy betűzedőséget tanult volna ifjuságában. De, a' mint már most bizonyosabban tudjuk, iskolai pályájának el végződése után is egészen a' litteraturával foglalatoskodott, és szép remekeit is adta a' szép tudományokkal való esmeretségének. — A' Fr. revolutió alatt, nevezetesen 1789-ik elz- tendőben újságokat irt, és ugyan akkor egy *typographiát* vett magának. Innen származott az a' hír, hogy ő betűzedő inas és legény lett volna.

Nagy Britannia.

Azt irják *Londonból*, hogy soha sem kegyetlenkedett annyira a' sárga hideg Amérikában mint ez idén, nevezetesen *Filadelphian* és *Neuyorkban*. Az elsőben 50000-re, az utolsóban 30000-re tétetődik a' lakosoknak a' száma. — Ugy láttzik, mintha olly formán akarná ez a' gonosz nyavalya magát *Amerikában* meg félszkelni, mint *Afidban* és *Afrikában* a' pestis, és a' himlő 's *Francia* nyavalya *Európában*. Még eddig ki nem nyomozhatták az *Orvos Doktorok* annak valóságos okát, a' melly már most a' Nagy-Britanniához tartozó *Amerikai* tartományokba is el hatott, 's ott is igen sok embert temet a' földbe. Ugy láttzik, hogy annak is a' levegő égben vagyon a' mótelyes materiája,

Avval kérkednek (és magokra nézve nem is ok nélkül) az *Anglusok*, hogy ők sokkal többet nyertek *Szurinámnak* tsendes, és minden vér ontás nélkül való el nyérése, mint nyertek volna

a' hét Belga tartományoknak meg hódoltatása által. — — Az is nem kevés vizafiztalásokra vagyon az Anglusoknak, hogy a' tsendes tengerben (in mari pacifico), Asia és Afrika közt egy új szigetet talált fel *Wilson* kapitány, mellynek lakosi igen jó szívűeknek, erkölcsökben együgyűeknek, és fajn érzékenységgel bíróknak lenni mondatnak. —

A' *Hamburgi* kereskedőknek elő segellések végett, egy *Lutine* nevezetű, 32 ágyús hajón, közel fél millió font sterlinget küldött oda az Angliai Kormányzók. — Ez a' hajó *October 9 ikén* indult ki a' *Yarmouthi* kikötő helyből, a' mellnapot követett éjjel, a' tengeri szélvisek által a' Hollandiához tartozó *Vlie* nevű sziget mellett a' tengerben lévő közsziklához tsapatott, diribről darabra tört, és mind a' rajta lévő emberek, mind a' fent nevezett summa pénz a' vízbe merültek. A' vízbe fülladt emberek közt volt egy Londoni gazdag kereskedőnek is a' fia. — Reménylik, hogy az Angliai vízi buvátok fel fogják az elmerült pénzt tálalni, tudván jól, melly helyen füllött légyen el azon hajó.

A' *Londoni* udvari újság levélnek *11 ik Octoberi* darabjában elő adattatnak azon hadi segedelmet tárgyazó trakták, a' mellyek *29-ik Decemb. 1798-ik, és 22 ik Juniusb. 1799 ik esztendőkhben* a' *Londoni, és Pétersburgi* udvarok közt tökéleteségre mentek, és mind a' Felső, mind az Alsó Patlamentem eleibe terjesztődtek. — Az első traktában arra kötelezte magát az Orosz Császár, hogy ő 45000 embert fogna Angliának a' Fr. Respublika ellen küldeni, az Angliai Király pedig pénzel fogná a' *Pétersburgi* Cs. udvart segíteni, még pedig olly formán, hogy elsőben, és a' legszükségesebb költségeknek ki potolások végett 225000 font sterlinget, a' stipulált Orosz armádia

számára pedig hólnaponként 75000 font sterlinget fogna szolgáltatni. A' mellett arra kötelezte magát a' nevezett két udvar, hogy egymás hire 's meg egygyezése nélkül, sem fegyver szünést, sem aunyival inkább békelteget nem fognának az ellenséggel szerzeni, és ha valamiképen kénytelen lenne az Angliai Király a' hadakozástól meg szünni, még azután is köteles lenne három hólkapig a' 75000 font sterlinget a' segítő Orosz seregeknek fizetni.

A' második, tudniillik a' 12-ik *Juniusi* 1799-ben kötetett trakta *Hollandia* előbbi *Constituutió*jának vissza állítását, és a' *Francia*knak onnan leendő ki hajtásokat tárgyalta. Ezen *expeditiónak* elszközlésére 17593 főből álló *ármádiát* igirt a' *Petersburgi* Csász. udvar, az *Angliai Király* pedig 13000 embert, elegendőnek itilvén a' *Hollandiai* 7. frigyos tartományoknak meg hódoltatására 30 00 embert. A' 17593 főből álló *Orosz seregek*, mihelyt a' *Revali* kikötő helyben fogna menni, 's hajókra szállani, 88000 font sterlinget igirt a' *Londoni* udvar, e' mellett minden hólnapra 40000 font sterlinget, mind addig, mig azon sereg valamellyik *Orosz* kikötő helybe vissza fogna menni. És hogyha szerentséssen végbe viteződne, vagy az előre el nem látott akadályok miatt el halasztatódna a' *Hollandiai* *expeditio*, következésképen lehetetlen vólna a' kedvetlen idő járás miatt az *Orosz seregeknek* hazájokba vissza térni azon esetre, a' maga *Orosz* országába fogná az *Angliai Király* azokat fogadni, szabad kvartélyt, és zsoldot nekik adni, mind addig, mig az időnek ki nyilásakor vagy az *Orosz Birodalomba* vissza terhetnének, vagy másuvá fognának *expeditióba* küldettni.

Olasz Ország.

Valamint más több olly tartományokban, a' hol a' kegyetlen Márs isten a' waga óltárát fel állította, úgy az Olasz országi tartományokban sok mindenféle proclamatiók, avagy hirdetmények forognak a' Publicum kezében. Igen nevezetes azok közt azon hirdetmény, a' mellyet a' mostan uralkodó Török Csaszár nem régibe Olasz Országba küldött, mellynek rövid foglalattya ebből áll: " III. *Selim* a' Törököknek nagy Ura, &c. az Olasz Országi Nemzetekhez! Az Istennek ellenségei hitetlenséget szóllottak, a' gonosz szivü emberek annak hitelt adtak, az erőtlének pedig velek együtt a' gonoltság úján jártak — A' Francia armádiák villám módjára által futották a' föld kerektségét, sáskák módjára el pufztították a' termő földeket, és mint a' szél meg eméltették azoknak gyümöltseit; valamint a' *Libanus* hegyén nőtt czedrus fák a' fejszék miatt, úgy hüllottak le a' földnek hatalmasságai ő előttök. Akként rohantak az *Alpes* hegyein is le, azért hogy tégedet, Olasz Ország fel kontzolhasanak. Most már, azért mennek hozzátok termékeny Olasz Orzágnak lakosi, a' békeféségnek és királyi székeknek védelmezői, hogy a' ti éltetek, vagyonjaitokat, szokásaitokat és vallástokat, védelmezzék — Képtsollyátok magatokat a' ti szabadítóikkal öszve, mellyet hogyha miveléndetek, vizsgálta fogjátok Királyaitokat, uraitokat, és atyáitokat nyerni s. a. t.

Sign. Brancardo tartott e' folyó Novemberek első napján a' még bódogult VI. *Pius* Pápa emlékezetére halotti predikatiót, mellynek végződése után, a' mint Velenczéből iratik, nagy misét kellett vaia az új Pápa választása végett tartani, 's azonnál a' *Conclavenak* el kezdődni,

meg egyeztek abban, hogy nem ott, hanem Venczében tartalék a' *Conclave*, az az, a' Pápa választás. — *Frankfurtban*, és néhány Német Országai városokban olly forma nyavalya mutogattya magát, mint ennelötte 23 elztendőkkel *Petersburgban*, a' melly *Influenzának* neveztetik. — Az ebbe esett embereknek meg tüzesünek 's dagadnak a' szemeik, és nem kis fájdalmat éreznek azokban, a' melly *fymptomak* mindazáltal néhány napok után egészlen el múlnak. — *Nápoly* városában 8000 főből álló Orosz katonaság nagyon örízetben, a' kik szorgalmatosan vigyáznak az ott lévő titkos *Jakobinusoknak* mozgásaikra.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Szükségben segítő tábla.

A' szarvas marha dögének, el távoztatására az egészségét tárgyazó katekhizmusnak trójától.

Az igaz könyörül az ő barmán Sal. Péld. 12, 10.

I. Alap igazságok.

1. A' valóságos pufztító marha veszedelem, marhadög egyedül ragadás által támad Magyar Országban.

2. Ezen ragadó mérges nyavalya Magyar Országban egy helyből a' másikba, egy Várme gyéből a' másikba vitetik, kivált a' kereskedés és marha vásárok által, 's úgy sokfelé elterjelztetik.

3. A' ki a' marhadögnek uralkodásakor szarvas marhát nem vesz, vagy nem tserél, a' maga marhájára vigyáz, azt magán tartja, vidéki embert hozzájok nem botsát, 's szorgosan megójjja, hogy vidéki szarvas marha az öveihez iftállóiba, legelőire, 's nyájára ne jusson, 's így az el ragadástól meg örizkedik, annak marhája egészségben marad.

4. Minden közönség, a' melly a' dög idejében elegendőképpen gondot visel arról, hogy a' több közönségek és Uraságok közt közös legelők idejekorán el válassztassanak, 's hogy tulajdon nyájai külön legeltessenek; hogy marháához és a' helységbe vidéki szarvas marha ne jöjjön, hogy szarvas marhája magán legyen; 's hogy minden helység beliek köteleffégeket tegyek, az meg menti magát a' dögtől.

5. Háborúnak idején osztassanak ki ezen táblák, legyen az Ország igen nagy figyelmetefféggel minden külföldről bé jövő szarvas marhára 's napoltassa őket az határnál 10 nap; ha az Országon keresztül mennek, adassék mellettek Vigyázó, 24 órával előbb minden helységeknek, mellyeken keresztül mennek, jöveletek adassék tudtokra; készíteffék eledel, legelő és fekvő hely a' helységen kívül; nagy szorgalmatossan őrizkedteffék a' közönségbeli szarvas marha ezen nyájaktól, azoknak útjoktól, itatásoknak, legeltetéseknek és fekvéseknek helyétől; ezen márháknak székjét és ganéjját mélyen el ássák.

6. A' hadi fuvarozásokra, mikor dög nagyon, ha csak lehet, lovak fordítassanak, ha pedig szarvas marhát kell hajtani, azzal mindég különös vigyázással kel járni. Ne állitassék, az nagy 's egyéb marhával teli, az Ország utak mellett épült gyanús, vagy már épen pestises iftállókbá, sem gyanus helységekbe, vagy beteg marha mellé; ne adassék neki gyanús és másoktól hátra hagyott izék; a' vele járó maga bánjon mindenkor ezen marhával, 's ha vissza érkezik, az otthon maradt marhától 10 nap el válassztva tartassék.

II. Külső jelei a' szarvas marha döginék.

A' betegség szokatlan apró száraz kehével kezdődik.

A' marhának egész teste napjában, több ízben, 's egynéhány nap egymás után borsózásba és remegésbe esik, 's fülei és szarvai hol igen melegek, hol igen hidegek.

A' marha tsendesebbé, lustábbá és félénkebbé lesz mint egyébkor volt.

Az étkeffége fogyatkozik, és sokan az italt nem kívánják.

A' kérődzés és a' száznak nyalogatása el múlik.

A' tehének kevesebb tejet adnak

A' marha szomorkodóvá lesz, el érezteti fülét farkát, fejét rázza, 's néha fogát tsikorgatja.

A' szőre elélesül, 's fel borzad.

A' izemei oltvan formak, mint az üveg.

A' marha fokszor görbedez, kivált mikor vizelelik, vagy ganéjlik.

Allásában közelebb rakja hátulsó lábait az elsőkhöz 's azoknak tsak körmei hegyén áll.

A' betegségnek elein többnyire szorúlt a' hasa, vagy leg alább száraz a' ganéjja.

Az étel kívánás, kivált pedig a' kérődzés egészfen el múlik, 's hideg italnak kívánása nehezedik.

A' tehének kitsinyenként elapadnak.

A' betegség kitörése után másod vagy harmad nappal szemei, orra és szája a' marhának fólynikozd, 's eleinte víz, az után sürübb taknyosabb genyetség fogy belölle 's bűdös.

A' marha nehozen lélekzik és sokat fohászkodik.

Többnyire hasmenés esik rájok, a' mikor ganéjok mint a' dög, bűdös. Ezen hasmenés gyakorta erőlködéssel jár egygyütt; néha, pedig akarhatja nélkül is el megy a' ganéjja.

Némelly marháknak tovább is szorúlt a' hasok.

A' betegségnek vége felé meg nehezedik az állatok lélekzése, lehellete bűdös, a' marha

nyög és fohászcodik, el tsendesül — 's el vész.

Mások igen el nyughataitanúlnak és vadúlnak, 's mególdozás, favás, fogak tsikorgatása és rángolódás közben vesznek el.

Jegyzés. Ezen esetek nem taláztatnak meg mindenkör 's egyszerre minden beteg marhákban. A' betegség kiütése után többnire 3, 4, 5-öd napra el vesznek, kevesen érik el a' 7-ed napot.

III. Belső jelei a' szarvas marha döginék.

Ha a' nyavalyás marhát fel bontják, 's gyomrokat meg vizsgálják, a' harmadik gyomra vagy a' száz rétü bele, tsak nem mindég igen tele van és kemény.

Ha fel metszik ezen gyomrot, az eledel annak fok réte között, mellynek egésszen kásának kellene lenni, olyan kemény és száraz, hogy porrá lehet zuzni.

Ha ezen eledelt kivetzi belőlle az ember, fokszor maga a' belső bőre is ezen gyomornak le megy vele, 's benne a' gyomorban fok veres, kék és fekete foltokat találni, mellyek rothadásra (Brand) mutatnak.

A' negyedik gyomor, valamint a' vékony belek is telyesek illy veres, kék és fekete foltokkal, 's az epe hólyag tömve epével.

1. *Jegyz.* Az elő hozott jeleket nem találni minden beteg marhában, 's nem is mindjárt a' betegségnek elein.

2. *Jegyz.* Ha a' dög mint egy 30 órányira van, minden betegségben el vezett marha felbontassék, 's a' harmadik gyomra belől vizsgáltassék meg.

3. *Jegyz.* A' marhának fel bontásakor mindenkör kivetessenek a' marhából a' gyomrok és belek, másként elegendőképpen meg nem lehet őket vizsgálni.

4. *Jegyz.* Mihelyt a' 100 rétü bélben, a' mikor a' dög a' környéken uralkodik, valamelly

marhának béliben száraz eledel találtatik, fel lehet tenni, hogy az pestises lehetett.

IV. (Halálos) volta ezen betegségnek dögleletes.

Egész tartományokban végben vitt észre vételek és számolások mutatják, hogy általában véve, akár orvosoltatik a' beteg marha, akár nem, 4 beteg marha közül el vész 3.

V. Természete és tulajdonságai a' marha dögsinek.

A' marha dög tsupán a' szarvas marhának betegsége.

Külömbözik minden egyéb betegségétől a' szarvas marhának.

Ö a' fő dologban, télen nyáron száraz és nedves időben minden tartományban egyféle.

Reá esik az öreg és fiatal's az erős és gyöngemarhára, 's egyaránt veszti őket.

Szájfájás, szem folyás, gyomorzfáradás, keh, 's mások nem a' valóságos nevei, a' nyavalyának, hanem a' marha dög. — Nem is támad ezen dög az idő, a' meleg, hideg az szárazság, nedvesség, élső, köd, harmat, a' tartás, a' legelő, izzápos rothadt széná, itatás, sok munka, nyomorúság és éhség — hanem mindenkor ragadás által.

Nálunk, a' marha dög nem az idő járása, meleg, hideg, szárazság, nedvesség, élső, köd, harmat, tartás, legelő, izzápos fű, rothadt széná, vagy szükség miatt támad a' marha dög, hanem mindenkor a' nyavalyás marhákról ragad el másokra.

(A' többit máffzorra.)

D. D. S.